

Nr 26

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående införande av bestämmelser om valsedlars storlek.

I de likalydande motionerna nr 475 i första kammaren av herr *Wallmark* och nr 595 i andra kammaren av herrar *Hedin* och *Åkerlind* hemställs, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till komplettering av vallagarna med bestämmelser om valsedels storlek». — Texten är tryckt i *andra* kammaren.

Gällande bestämmelser m. m.

Bestämmelser om valsedlars utseende återfinns i 59 § lagen om val till riksdagen och 23 § kommunala vallagen, vilka i sak överensstämmer såvitt här är av betydelse. Det anges bl. a. att valsedel skall vara av vitt papper och utan kännetecken. Till de nämnda lagrummen anknyter bestämmelserna om valsedels ogiltighet i 79 § resp. 25 §. Där stadgas sålunda bl. a. att en valsedel är ogill om den är av annat än vitt papper eller om det finns något kännetecken på den som uppenbarligen blivit anbragt med avsikt.

Några bestämmelser om valsedlars storlek har inte upptagits i vallagarna. Sådana fanns tidigare under ett kort skede, åren 1913—1918, för val av landstingsmän samt stads- och kommunalfullmäktige; valsedlarna skulle vara »17 centimeter långa och 10 centimeter breda». Att en sådan bestämmelse infördes för dessa val, men inte för andrakammarval, sammanhängde med den graderade röstskalan (se prop. 1913: 185). För att möjliggöra röstvärdets antecknande skulle valkuverten vara försedda med »fönster», och för att bevara valhemligheten ansågs det då erforderligt med föreskrifter om att alla valsedlar skulle vara lika bl. a. till storleken. Väsentlig avvikelse från den stadgade storleken medförde ogiltighet. Då den graderade röstskalan borttogs år 1918 ströks ifrågavarande bestämmelse.

Reformkrav och utredningar

Vid flera tillfällen har riksdagen haft att ta ställning till motionsvis framförda yrkanden om att bestämmelser skall införas i vallagstiftningen om storlek på valsedlar. Dessa reformkrav har motiverats med att sådana föreskrifter skulle stärka garantierna för valhemlighetens bevarande.

Redan vid 1927 års riksdag väcktes motion i det nämnda syftet. Konstitutionsutskottet (nr 3) avstyrkte motionen, vilken avslogs av riksdagen. Utskottet framhöll särskilt, att bestämmelser om valsedels storlek skulle nödvändiggöra nya kassationsföreskrifter av ganska ömtålig natur, vilket framstod som betänkligt. Utskottet ansåg att lagstiftningsåtgärder borde anstå tills erfarenheten visat, om valhemlighetens bevarande sattes i allvarlig fara till följd av att föreskrifter saknades i berörda hänseende. En ledamot reserverade sig för bifall till motionen.

Frågan återkom i motioner vid 1934 års riksdag, i vilka hemställdes om föreskrifter rörande visst största format för valsedlar. Konstitutionsutskottet (nr 14) intog samma ståndpunkt som vid det förra tillfället och uttalade bl. a., att det borde ligga i partiernas eget intresse att valsedlarna inte föredde alltför stora olikheter sinsemellan och att mera anmärkningsvärda avvikelser inte i allmänhet torde förekomma vid samma val. Motionen avstyrktes. En ledamot reserverade sig för utredning om införande av bestämmelser rörande bl. a. minimi- och maximistorlek för valsedlar. Riksdagen följde utskottet.

I motioner vid 1943 års riksdag hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till sådana bestämmelser angående valsedlar, att valhemligheten bleve fullständigt skyddad. Konstitutionsutskottet (nr 3) avstyrkte under hänvisning till vad utskottet anfört vid nyssnämnda båda tillfällen. Fyra ledamöter reserverade sig för bifall till motionen. Denna avslogs av riksdagen.

Vid 1951 års riksdag väcktes flera motioner om enhetlig storlek och papperskvalitet för valsedlar. Konstitutionsutskottet (nr 13) uttalade, att det då lika litet som tidigare, då samma fråga varit föremål för riksdagens prövning, kunde med fog göras gällande att valhemligheten äventyrades genom att sådana bestämmelser saknades som åsyftades i motionerna. På grund härav och av de skäl som tidigare anförts avstyrkte utskottet motionerna. Sex ledamöter reserverade sig för bifall och en blankt. Riksdagen följde utskottet.

Det må i sammanhanget även nämnas att i motioner vid 1960 års riksdag upptogs bl. a. ett spörsmål rörande valsedels beskaffenhet, dock ej avseende storleken. Konstitutionsutskottet (nr 10) hänvisade till att 1955 års valutredning hade getts i uppdrag att överse reglerna om valsedels ogiltighet. Motionen avstyrktes och avslogs.

Vid fullgörande av nyssnämnda uppdrag upptog 1955 års valutredning inte frågan om reglering av valsedlarnas storlek till behandling (se SOU 1961: 20 s. 143). Med hänsyn till sambandet mellan denna fråga och reglerna om valsedels ogiltighet bör det antecknas, att det uppdragits åt 1965 års *valtekniska utredning* att verkställa en ny översyn av dessa regler. I direktiven anför departementschefen i denna del bl. a. följande, efter att ha understrukit frågans betydelse från allmänt demokratisk synpunkt:

Härtill kommer, att det vid snart sagt varje val inträffar, att valsedlar kasseras, därför att bestämmelserna om vad valsedel skall eller får innehålla eller om dess beskaffenhet i övrigt icke har strikt iakttagits, och att hithörande bestämmelser i den allmänna debatten ofta kritiseras såsom alltför formalistiska. Jag är därför av den uppfattningen, att ansträngningarna att förbättra reglerna om valsedels innehåll och utseende samt där emot svarande kassationsregler icke bör uppges till följd av de svårigheter som ämnets behandling erbjuder, utan att reformarbetet på detta område bör återupptagas. — — — Utredningen bör eftersträva att utan rubbning av valsystemets principiella grundvalar avpassa de här berörda reglerna så, att de å ena sidan förmår effektivt tillgodose de ofta viktiga intressen som de är avsedda att skydda, och å andra sidan blir ägnade att såvitt möjligt förebygga onödig kassation.

Utredningens huvuduppgift är att utreda de tekniska förutsättningarna för en gemensam valdag för riksdags- och kommunalval. Det må här antecknas, att utredningen i ett principbetänkande härom (SOU 1965: 74) angett begagnande av olikfärgade valsedlar som en förutsättning.

Motionerna

Motionärerna framhåller att partierna vid olika slags allmänna val framställer valsedlar med mycket olika antal namn och att sedlarna därigenom kan få mycket växlande storlek, från små blad med ett fåtal namn till stora, spaltade sedlar med ett stort antal namn. För att valhemligheten skall skyddas är det enligt motionärernas mening nödvändigt att åstadkomma enhetlig storlek på alla valsedlar. De rekommenderar ett format som är anpassat till valkuvertens storlek, exempelvis dubbelt så stort.

Utskottet

Den i förevarande motioner väckta frågan om reglering i vallagarna av storleken på valsedlar har vid flera tillfällen, senast år 1951, upptagits i riksdagen. Till förmån för sådana föreskrifter har anförts, att de skulle stärka skyddet för valhemligheten. Riksdagen har emellertid ställt sig avvisande till en reform i den angivna riktningen, då något praktiskt behov därav inte ansetts föreligga och nya grunder för kassation av valsedlar ej

bör införas utan starka skäl. Efter nämnda år har en översyn av vallagarnas regler om valsedels ogiltighet, i syfte att nedbringa antalet kassationer, först verkstälts av 1955 års valutredning och därefter uppdragits åt den nu arbetande 1965 års valtekniska utredning. Frågan om enhetlig eller skiftande storlek på valsedlar torde också komma i ett mera komplicerat läge i händelse av övergång till gemensam valdag för riksdags- och kommunalval, en möjlighet som för närvarande prövas av grundlagberedningen och, från tekniska synpunkter, av nyssnämnda utredning. Under hänvisning härtill och då erfarenheterna från senare val inte föranleder annan bedömning nu än tidigare av det praktiska behovet av en reform i motionernas syfte, hemställer utskottet,

att motionerna I: 475 och II: 595 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 februari 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, fru Segerstedt Wiberg, herrar Carl Albert Anderson, Hernelius, Sörenson och Karl Pettersson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Henningsson, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Werbro, Mossberg, Boo och Gustafsson i Stenkyrka.